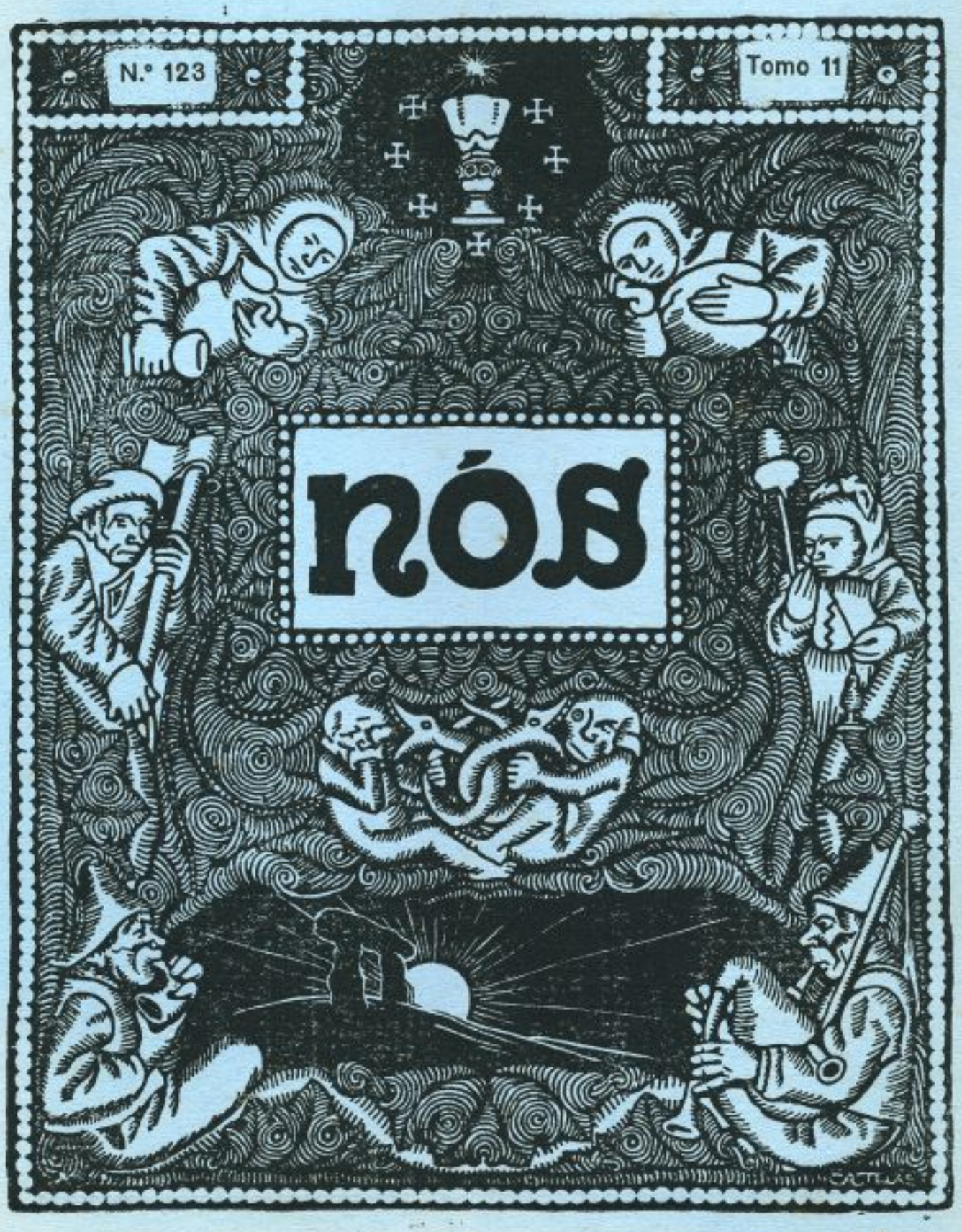
N.º 123
Tomo 11
nós

nós

BOLETÍN MENSUAL da CULTURA GALEGA

Direitor Literario
Vicente Risco

Direitor Artístico
Alfonso R. Castelao

Adeministrador
ANXEL CASAL

DIREICIÓN E REDAUCIÓN:
Sto. Domingo, 47—OURENSE

ADEMINISTRACIÓN:
SANTIAGO

ABONAMENTO

Doce números, na Península	6'00 *pesetas.*
Fora da Península	8'00 »
Número solto	0'70 »

Os pagos son adiantados e os gastos de xiro de conta dos suscritores

NOTA

Este boletín non pubricará mais orixinás qu'os que foran direitamente solicitados pol-a Direición. Tampouco se fai solidario das ideas n-eles emitidos, a non ser dos que por non iren rubrados, enténdense que son da Redaución.

SUMARIO

TÍ APARECICHES, por RICARDO CARBALLO CALERO.
O QUE FOI, por LUÍS MANTEIGA.
A ROMEIRÍA DE GELMÍREZ, por RAMÓN OTERO PEDRAIO.
MITTELEUROPA, por VICENTE RISCO.
ARQUIVO FILOLÓXICO I ETNOGRÁFICO DR GALIZA
OS HOMES, OS FEITOS, AS VERBAS.

IMPRENTA "NÓS"
Facturas - Estados - Libros - Revistas e toda crás de traballos tipográficos
Trasmitanos os seus encárregos
Rúa do Vilar, 15 SANTIAGO

Vicente Risco
Abogado
Santo Domingo, 47-2.° Ourense

nós

BOLETIN MENSUAL DA CULTURA GALEGA

Ano XVI ★ Ourense 15 de Marzal de 1934 ★ Núm. 123

Ti apareciches. Cada
surrisa túa era
unha felicidade.

Eras como unha abedoeira frorida.

Ao teu redor, doncelas
de longa cabeleira
prendida con estrelas,
zoaban como abellas.

Lonxe de tí, cen mozos
debecían pol-o teu corpo de ouro.

Cada fror que te ollaba
unha cita che daba.

Do ceo chovían telegramas
Inquirindo noticias da túa i-alma.

O vento ía perdido
n-unha fraga de espadas.
Sanguento i esgazado,
os teus pés percuraba.

A gorxa che cinxía
un colar de anduriñas.

A luz erraba, tola,
coma unha femia encoira.

A vestía a túa ollada
de veos de dozura.

Os galos
dábanche a benvida.
Por ti,
craríns do mediodía,
en todos os quinteiros
rosarios de rubíns
chovían.

RICARDO CARBALLO CALERO.

De libro, que anda a editar Nós, O SILENZO AXIONLLADO.

O QUE FOI

Por Luis Manteiga

É un intre calquera d'un día sin cousas. A quietude do encerro alonga as horas hastra o infindo i-un non sabe do camiñar dos reloxes, porque non hai senso do tempo nas horas inútiles. O cuarto e un dado branco i-eu n-el unha cousa gardada. Pol-a xanela fuxiron as ideias i-as preocupacións. É un intre dos que moitos chaman felices, un intre valdeiro, no que un home é igual a unha cousa.

Eu ando a ollar o branco das paredes, e a rillar, cos dentes, o guincho dunha uña, coma un pícaro da escola. Decátome de que estou lonxe de min mesmo, e síntome tan ben, coma si tivese feito o troco da miña concencia, con un rapaz ledo. Viñeron os homes a me ver, e fóronse; viñeron os berros dos rapaces que xogan na rúa, e calaron; veu a monxa mainiña a saber de min, e díxome adeus. Agora o vixilante, anda a morder no tempo c'os seus pasos fortes, máis alló da porta, i-eu estou sô. Na outa xanela hay unha reixa historiada, que dibuxa o ceu gris. De moi lonxe ven o chorar maino dunha fonte antiga, qu-eu conozo ben. Eu sinto a grandeza desta casa â que son alleo, vouna querendo mais que por sí mesma, e toda a casa é pra min, agora, este cuarto branco, no que se espreguiza a cama, e un Cristo dorme pendurado na parede. Eu son eu na miña soedade, pro os meus pés están trabados por unha orde que veu, ninguén sabe de onde, e a miña soedade esta-ía a esmagar o paseo dun home enmascarado, que vixía o silenzo da miña sumisión.

Moitas veces vexo os homes, coma rodas frías dunha máquina infernal. As miñas mans humans queren acariñar a intimidade dun home lonxano, e topan c'oa codia dura de moitas cousas inhumáns, que afogan cáseque totalmente unha candeíña invisibre de humanidade probe. Entón penso que nada se pode faguer xa c'oa humanidade, e sinto afogos de auguria, e anceios tolos de soedade, pra poder sentir en min a todol-os homes, tal como eu os quero, como a doces irmáns, fillos de Deus, dese Deus sin nome nin eisixencia, que eu sinto en min, i-en todo.

Agora estou lonxe de todal as cousas, que noutrora matinan na concencia con doores e ledicias. Agora son unha cousa fría e valdeira que deixa correl o tempo sobre de sí. Os ollos pasean quedamente pol-as paredes brancas a precura das formas estranas que fan as nodoas esvaídas, i-as escarhas do cal. O Cristo non ten razón neste cuarto valdeiro. Un almanaque esquencido, canta os días dun ano que morreu fai tempo. Pendurado dun cravo, o vello Avenzoar, médico muslime, quer aviscar a sua estampa, na faciana porca, dun espello recomido da friaxe. Todo e frio e mol coma un corpo morto. Nas outas torres que non se ven, alguén bate os badaxos das campás, i-o són desce mainamente sobre do pobo, coma unha bendición de bispo vello. Eu sinto caer as badaladas mornas, tan coñecidas, pra morrer no silenzo; elas contan as horas, pros que queiran seguil-o correr do tempo; pro eu estou afastado de todo, e todal-as cousas me son alleas sin que seipa o porqué. Eu descanso na miña ausenza conscente, síntome ben no silenzo de soedade, e non penso en nada, nin sinto anceios de ningunha compaña. E coma si estivese a dormir, sin soñar con ninguén, ando a contar as táboas engadidas que

pisan os meus pés; son corenta e oito, seino ben, dun cabo a outro do cuarto. Tamén sei cantos pasos podo dar en cada direución, son déz de curro a curro, e sete dun xeito, e oito de outro. Conozo o meu ámbito, como a pel das miñas mans. Ningunha cousa o chega a min, ningún engádego o fai dino d-aprezo, i-eu síntome abrazado a él coma un monxe â sua celda. Mañá, calquer día, levaránme d-aquí pra outro corruncho, ou pra porme na rua cos camiños abertos a miña vontade i-eu non sentirei door, nin ledicia; e tampouco sei porqué.

Non, non pensedes que xa me abonda a miña compaña, pra vivir no mundo, non. Inda hay moitas cousas, e moitos homes, e moitos anceios, que me fan estremecer. Inda non lle dixen adeus ôs homes, nin âs cousas. Teño moitas feridas gardadas na i-alma, feridas fondas que non pecharán nunca, i-a pesar d'eso, síntome novo e tremante, coma nos días en que cada cousa aviscada, tiña un saudo primeiro pra miña concencia. Estou de volta de todal-as cousas, e non renunciei a ningunha. Pro este é un intre socegado, coma o repouso dunha grande laboura.

A reixa da outa xanela, fai arabescos de soma no ceu gris. Foi un día mol de inverno, sin dentes, nin bruar de ventos, nin solagaduras d'auga, nin rayolas de sol. Un día que n-este intre, quer acabar. O gris albeado do ceu, vaise esbaindo, com'a cara dun mulato que morre. Nos recunchos do cuarto, baixo de min, baixo das cousas, rebulen xa as somas da noite a outa xanela olla a praza magna, que a Galaxia siñala pol-os camiños do mundo. Eu só vexo o cumio dos tellados que se alonxan do corazón do pobo, i-o guerreiro albeado no frontis do pazo. É a hora recolleita dos rezos, a hora da larganza dos traballos, a hora en que a cibdá comeza a sua vida atolada e falsa Cen sinos distintos cantan o Angelus, o seu son cristaiño ven a espertar en min horas perdidas pra sempre, horas tan lonxanas, com'a cega mocedade esquencida. A voz baruda da outa campá responde severa a todol-os sinos, e a sua badalada aletea moito tempo no espazo e non se vai, porque se crava nun. Eu sinto dende eiquí, toda a maxia solemne dun pobo que durme a sua vida, a carón dun mito que non se atreve a matar. Eu síntome vagar pol-as ruas empedradas, â veira das igresias e dos mosteiros, que non son ainda mámoas esquencidas. Eu sinto rabuñar a emoción dos soños vividos nas horas medoñentas das noites; nesas horas en que todol-os homes semellan somas claustraes, e os pasos propios van roendo no tempo e no silenzo, coma si alguén contara os intres, tras dun. E síntome collido no sono do pobo, nese sono medoño en que non pode dormir a miña descreenza, e decátome entón de que todo é a maxia d'un intre, e ceibo unha gargallada de bulra pra min, e pras cousas, e volvo a contar as táboas engadidas do piso, a ollar as paredes, a refregar nas mans pr'as aquecer. Pro xa non teño aquela pasividade tranquila do denantes. Agora sinto unha cousa fría na concencia viva, coma si alguen me estivese agatuñando un anaco da i-alma; coma si acabara de sair dunha grande door.

Cousas imprecisas, sin forma, póñense de pe na concencia a berrar sin razón nin porqué. E un intre inquedo en que unha cousa lonxana, que non sei que é, volve sobre min. Rinchan as táboas cos meus pasos, os pasos longos e fortes do vixilante petan en min, coma si andiveran a mazarme o corpo. Sinto o aldraxe do asoballamento, a forza das cousas sobre de min; e vexo que non é por esto a miña door, que é por algo mais fondo e mais íntimo que non quero lembrar, e unha rabia medoña me colle as mans con anceios de aforcamento; e todo é inxusto, com'a rabecha dun rapáz mimado, que apaña un recurso.

A noite vense de mais aló das cousas i-énchéo todo. Na grande praza acéndense as candeas das lumieiras, i-o ceu é cada vez dun branco mais escuro. Silenzo de anoitecer. Unha pombiña branca vense a pousar na xanela, i-arrula docemente Deus sabe que desacougos. Eu brinco de pés na cadeira pra acadar a pombiña. Quixera sentir o seu corazón saloucar inquedo nas miñas mans; quixera acariñar a seda das suas pennas brancas; quixera ter algo vivo e puro xunto de min, a pombiña fuxe con voo rumoroso e vaise pol-a noite hastr'a solaina de pedra da catedral.

Ninguén na praza, só as pedras i-o silen-

zo. Pol-as arcadas da solaina rebulen somas de lembranzas imprecisas; dentro de min trema unha inquedanza. Meus ollos escrutan o vagalume do serán; meus ollos teñen xa visións de sono, tróuxollas o embruxo das formas, as arcadas da solaina, a lanzal figura da torre do homaxe. Os días non morren na concencia, esquécense somentes. Agora os ontes viven de novo frente a min mesmo. Son eu, fora de min, a tremer nun degaro insatisfeito; son eu, ca miña vida nos beizos, nos ollos, e nas mans, i-ela abrazada a min. Andamos a ollar o Tesouro, andamos a decatarnos das cousas, pra darnos conta da nosa realidade; dous pícaros ensoñados. Buscamos a outura pra estar sobre das cousas, pra ter un espazo mais grande en que navegar; o mundo é pequeno pra nos os dous. ¿Sabedes?, ter baixo da man, o que non se pode acadar con ningunha apreixa; sentir a ingravidez do propio corpo, i-a febleza de todal-as cousas; ollar o ceu coma un trono, i-o mundo coma un vieiro frolecido; ser un plenamente, nunha concencia que está fora dun. ¡O que non se pode decir!

As escadiñas estreitas ruben como unha serpe pol-o corpo duro da torre, i-ô final está o balcón mirador. A cibdá é un campo de tellados, e máis aló a quietude recolleita e místeca da paisaxe posta de xionllos. Nós ollamos sin ver; os seres tremen na emoción do intre. ¿Non sabedes?, un quixera a eternidade pura do intre inconmensurábel; un quixera matal-o tempo, pra quedar pra sempre no extasis; non hay máis alá. Sorrín o ceo e a terra, coma si foran padriños comprensivos; sorrí todo, dentro e fora d'un, e xuntanse os beizos, i-os corpos, i-as almas, nun puro avatar mútuo, que abendizoan as cousas ca súa presenza.....

Aquelo foi. Agora é sô a noite fría e a soedá. A miña i-alma pode saír de sí mesma pra abrazarse âs cousas; pro todos sabedes que as cousas non son as persoas; todos sabedes que a soedá pesa, cando un home quixera que a súa vida non fora como é. Aquelo foi, ¿e por qué non é, si é qué foi?; ¿por qué se van as cousas?; e si teñen que irse, ¿por qué se lembra un d elas?.

A noite metéuse no meu cuarto coma unha néboa medoñenta. A mín quedóume unha malenconía enfermiza que ceiba door sobre de mín; é un andar â roda sobre d'un mesmo, coma o cán que quer dormir. Enfiado nun matinar unilateral, todo tén unha realidade pesimista sobre de sí. A vida é ir galgando sobre dos feitos, pra deixare en cada un, un anaco da intimidade; a vida é un ir esnaquizándose miudamente en todol-os degaros, pra non chegar nunca a unha posesión; a vida é inxusta sobre todal-as razóns. Dentro d'un nacen anceios porque sí; emerxen da i-alma necesidades máis fortes que a da mesma vida, e un corre trás d-elas pra romper a testa en todol-os fracasos, sin que seipa nunca o porqué.

Aquelo foi, tan real e pleno como é a noite; pro xa non é. Así foron moitas cousas. Así foi a miña fé, a miña fé nos homes, en mín, no mañán, nas cousas, en Deus; ese rosario de fés que engaiola a vida, e faino, a un, sorrir sobre todol-os fracasos, e sobre todol-as doores; así foi, e xa non é así. ¿Por qué se van as cousas?; ¿por qué non esquencemos as cousas que se van?, ninguén sabe. Eu ando a patuxar nas somas, i-a escarabellar en mín mesmo, coma un sádico que se quer complacer.

As badaladas descên mainas, das outas campás, contando nas horas; o vixilante sigue a morder o tempo i o silenzo cos seus pasos, a torre sigue ergueita na noite sin luz. A miña razón dí, que é parvo perguntar âs cousas; que é negativo volver atrás os ollos; dí, o que eu xa sei d'abondo, o que teño en conta sempre. Pro, ¿qué queredes, que se lle vai facer?..... Hay intres así.

Sant-Iago, 1934.

A ROMEIRIA DE GELMIREZ

DA NOVELA DE OTERO PEDRAIO QUE VAI APARECER

CAL será o engadego doncel de ista terra? Ela non semella ricaz, non a poboan ilustres vilas, nin disfroita do canto coral de soados mosteiros, alenta lonxe dos camiños das pelerinaxes... Supoño que non remanecerá do demo iste gostoso vivir. Ben pensado a gracia e serenidade dos hourizontes lembra a dos espirtos que sendo rexos na Fé non esdeñan o bon viño, a conversa e o xantar acarón do lume. Dinantes da esgrevieza dos montes aquece iste acougo...» Falaba Oduario.

Debera ter chovido arreo por o norde pois os ríos viñan escuros e medrados. ¡Terra de Borbón! Xohán da Isorna alagaba no ditoso azul de ela. Tinxíalle a ialma e o sentimento. Grises de nubens voltos azul ao resbar o lombo dos montes, azues, as somas, as lonxanías dos labramios, azul esmaltado por as fogueiras dos albres amerados, o tremar das augas fuxitivas. Terra de Borbón.

Engadiuse un home aos galegos, tamén camiñante pra Italia, mais sen figuranza de «clérc» apesares do composto i-erudito da sua conversa. Tiña barba moura en ponta, as mans brancas e afiadas, montaba unha égoa de mao caris, e levaba unha espada vella. Fuxindo das perguntas desviaba falando da terra que cruzaban con singolar xusteza i-eleganza na frase:—«Ainda a xénte tén fé nas potencias das frolestas e das fontes. Háinas grandes e belidas, quentes e xiadas, algunhas fermosas ao igoal da de Cahors. N'un tempo estaban adicadas as pirmeiras ao demo por os antigos considerado deus, chamado Bormo ou Borvo, de onde remaneceu o nome de ista terra. Xa os antigos dicían «nullus locus sine genio est». Eiquí as xentes miran nas fontes algo semellante ao choutar dos cabalos, a sua podente fermosura. Tamén o diabo Neptuno repersentábase de xeito semellante. Teñoo mirado nas roínas de Roma».

—¿Quen será iste paxaro? perguntaba o Anaia—de fixo un pagao afeito â filosofía dos alarbios. Coidará conquerire groria ou amor ou mocidade por os contratos co demo nos bosques ou nas idolátricas roínas».

Despoixa de unha xornada fadigosa pousaron a noite no castelo de La Ferté, grande e fermosa mansión xurdida enteira cas catro torres redondas do cerne do coto contorneado por as rebuldeirascorrentes do río. Estaba o señor lonxe, na Cruzada ou ao menos navigando n'algunha nau de Sicilia ou Venezia, pois dende seu embarcamento en Amalfi se non soupera mais de il. Rexía o esteso féudo unha dona andadiña, a nái do señor, Ana de Montreuil, outa, cangada, rexo esquelete vestido de pergameo, mais c'un lume nos ollos e unha estrana sonoridade no acento semellantes aos dos ispirados ou tolos. As mans sempre aruñaban con impacenza raivosa as péles do manto. As guedellas griseiras voábanlle arredor das siès afondidas, abaneadas por o vento dos páledos érmos onde teñen suas xuntanzas as bruxas. Tiña seu mariscal, seu gardaselos, seu senescal, tiña unha corte enteira de dinatarios e acotío eran sagrificadas dúcias de empregas pra mantenza das suas xéntes e os millores anacos eran pra a crudel bandada de azoreiros e xerifaltes que ociosos i-enoxados curtaban con chíos de fera e vibrare de aas o silenzo da mansión sombriza. Ela, a señora, vivía probemente na cámara de pedra xiada sempre da torre do norde, sen axuda nin compaña de ninguén. Alí manxaba soia calquera vianda, mais na grande saa de aparato estaban dispostas a toda hora as mesas carregadas de fontes de escollcitos compangos, dos millores viños do orbe latino, acesos os outos candieiros arxenteos, flamexante a fogueira da chemineia. Sabedora do viaxe de un bispo sinalado, mandounos chamar saudando un pouco lonxana i-esdeñosa a Gelmirez, e voltando deseguida â sua celda. Perante o xantar dos cregos e capitás na mesa de honra, o senescal do castelo falaba da señora con voce respeitosa deixando traslocire

un certo medo:—«Foi belida dona, pertendida por duques de Flandes e de Aquitania. Encol do seu berce voaran sete águias. Casou c'un barón o fondador do castelo, doente da ambisón de lle disputare aos Capetos a croa da Francia.

Mais finou novo e nin xiquer ca morte dos cabaleiros. Foi esnaquizado por un cervo xigante preto da chamada fonte das pombas. Din que o cervo portando o morto nas ponlas dos cornos deixouno lonxe da fonte, día que pronunciaba palabras en lingoa eistrana e dende logo é raro caso por seren os cervos do seu natural bestas pacíficas e dadas. Ficoulle â señora un fillo, o señor, arestora na Santa Cruzada. Era a ilusión e a groria da nái. Desposouno aixiña c'unha doncela de ilustre nacencia e cativa herdanza, do sangue dos antigos margraves do Frioul na marca do Imperio carolinxio. Teño pra min que fóno mouros corvos agoirentos e non outas águias os que voaron sinalando un destiño riba do berce da señora. Ela, amedrenba o dominio, xunguíalle casaes de labregos, adiquiría e conquería novos feudos, armaba de bastidas as pontes, fortalecía os esquinaes do castelo, era avara, amoreaba pra o fillo serras de ouro, mantiña relación cas castes podentes pra un día con formidábeles elementos de lluita, derrubare o poder dos Capetos. O neno nacera millor pra monxe que pra guerreiro. Resaba as horas, gastaba os días cas fermosas miniaturas dos libros carolinxios, apenas faguía mentes das artes de cabaleiro que a sua estirpe demandaba. Somentes exercitábase na caza, non pra luxárese co sangue das bestas, sinon co anceio de atopar no seo do bosque co cervo que o privara de pái. Por ben pouquiño tempo dous filliños, neno e nena, duas doas, foron ledo sol na friaxe de istas pedras. O neno amañeceu â mañán afogado no berce c'unha negra serpe afiudada ao colo, das criadas no foxo lamiguento do castelo. Poucos días despois a nena morría no colo da nái, xiada de espavento, os olliños chantados na fiestra como si por ela tivera xurdido a visión do demo ou o basilisco infernal. Envelleceu a aboa como si lle botaran âs costas un fardel de anos. Mandou aforcare as criadas que coidaban aos nenos. Perante un ano enteiro se non acendeu lume no castelo. A nai perdeu a fala e fóise recoller no mosteiro de Sta. Ottilia nas montanas da Barbaria. O mesmo día o señor tomou a crus. Non voltará ou alagaráse n'un craustro tamén...»

A soma penduraba no treito, viña axexando dende os mouros corredores, petaba silandeira as estreitas fiestras e cas somas chegaban os medos. Tamén se ceába nas cociñas. Con soldados e criados do castelo xantaba Xohán da Isorna. Nos espaciados intres de silencio ouviase algún anaco despeiteado do eterno monólogo da señora na súa cámara de pedra.

Ceába nas cociñas soio, escuro e calado n'un recanto, o estranxeiro descoñecido. Non semellaba eistrano âs traxedias nin ao témero ambente do castelo. Chegoulle un recado da torre e aló foi percurando non sere mirado. Rubíu a pina escadeira de degraus estreitos e usados. No desamparo da cámara da señora había apenas un leito báixo c'uns rolos de vellos pergameos. Queimábase na fiestra o lume de unha ardente estrela roxa.

A vella cravuñaba no estranxeiro os ollos furadores:—«Sei quen es, Xohán de Siena.

Sei non sere ista a pirmeira ves que pisas as lousas de ísta casa. Sei a sona da tua cencia. Dime ¿éla ven de Deus ou do Demo?»

«Miña probe céncia vai por seu camiño e non cóida ser nemiga de Deus .. Toda ela está ao voso servicio» respondía o italián.

—«Ti coñeces a disgraza da miña caste! Cecais veña da tola ambizón de ista vella! Cecais non tiven valor de abondo pra lluitar... Son vella caducante; algúns téñenme por bruxa e por ben merecidas as miñas mágoas... No acougo de istas longas noites cavilo na céncia. ¡Si ela poidera donarme un pouco da mocidade! Teño loitado demasiado confiada, hoxe ca eisprencia, si voltar a ser mosa, non sería por ninguen do mundo domeada. As noites ¡Ouh, como sofro nas noites! Téñolles ódio. Houbera desexado afogalas, retorcerlles o pescozo dondo da ialba como foi afogado meu neto El Rei da Francia...»

Non choraba. Xurdía a vos rouca da caverna das gorxas, as mans espaventaban fantasmas: —«Dende nena tiven fé no feitizo das pédras. Quixer sacar de elas forza, beleza, dita, gracia... Si élas agora me serviran e me diran o soio consoo pra min: xuventude, un ano soio de mocidade pra me vingare...»

Recadando unha chave tirou de unha alacea a caixa do tesouro. Ao franqueala a tristura da cámara brilaba con lumes de costelaciós, fogos rubros de sol, quentes ceus de vrán, noites aluaradas, sángue mineral, sinxelas pingas de orballo. As mans da vella mouros tizóns remexendo no fogo xiado das pédras fermosas.

Collía un zafiro:—«Isto sanda de moitos males, das chagas, das doenzas dos ollos» e respondía o italián:—«Certo, ca condición de gardare castidade quen a léve, «Sed quis gestat eum castissimus esse iubetur» di Marbodio».

Escolmaba a vella ágatas confortativas donadoras de boa coor, gracia i-elocoenza, alectorios, nados no curazón do galo capado de tres anos, que fai a muller amada por seu home, esmeraldas, afastadoras das tempestades, coutadoras da lascivia, ollos diañentos dos onix evocadores dos lémures e fantasmas dos mortos, xacintos alonxadores de tristuras e sospeitas, chelidonias criadas ca lúa chea no curazón das andoriñas, augas glaucas dos berilos bos pra a doenza de moito saloucare, xades, probadores da donceleza, e o ouro líquido do topacio ou chrisolito que enfiado n'un cabelo de asno e pendurado do brazo esquerdo tén poder pra espaventar ao demo...

A vella salaiaba:—«Dáme noxo a céncia dos monxes, a homildade, a triste mansedume... Xohan da Siena, si nas roínas da Roma pagán atopas a fórmula do poder, será teu iste tesoiro e mais o castelo e as terras, os feudos, as greas de servos, tudo...»

Ao cabalgaren os galegos céibes do pesadelo do castelo as tráxicas torres negrexaban aos lonxes talladas na mañán lomiosa en teebras de noite.

Entreteendo o camiño Oduario falaba das cousas do reino da Francia:—«Felipe Capeto vai deixando o poder ao seu fillo Lois. Chámanlle o Groso, home bandulleiro, outo, branco, gran manxador, amigo das donas, pro tamén, grande lluitador que non ten medo de asaltare espada na mán as torres estrozadas por o incendio e disfroita da belida fala que chaman «beau parler» estimada dos francos como o foi dos antigos galos. N'un tempo tiña ódio fero â madrasta Bertrada, como fillo da pirmeira dona de seu pái a doce Bertha da Holanda, repudiada contra xustiza pois tivo descendencia, iste fillo, por rogos do abade Medardo de Soissons... Agora por o esforzo de Ivo de Chartres, da comunidá de Cluny e co chamamento da mesma concencia é posibele que se arranxe co Papa. Debe estar a chegare o Legado, cecáis seña o cardenal de Albano, Ricardo... Ogallá se faga a reconciliación!»

Falando do outo fito do viaxe Oduario mañifestaba confianza chea no apoio de Cluny:—«Somentes témos no camiño o perigo de ser asaltados por xentes do Imperador, nos pasos dos Alpes ou nos chaos de Italia, pro ademais de Cluny hai duas potencias amigas: A princesa Matilde e o duque de Saboia.

Descendo as encostas do Charolais azulexaban aos lonxes os montes do Jura e descobrían pouquiño a pouco os hourizontes da Borgoña, chán de viñas farturentas. N'un íntre que o Xohán da Isorna achegaba seu faquitró â égua de Gelmirez o Bispo, riseiro falóulle:—«Noso troveiro fai tempo que non metrifica nin canta. ¿Cecais estás engaiolado por isa misteriosa doniña que che ségue, e xurde como fontela no vieiro, e nos avisou do perigo...?»

—«Non o sei, meu señor» dixo o troveiro coorado como unha guinda da Ulla «pénso cecais que seña criatura dos meus ensoños». Logo en esgrevio latín de escolar dixo algunhas estrofas de un carmen que andaba a faguere. O poema das Horas do Día simbolizadas nas pedras prezosas. Comezaba ca brilante luzada i-era seu símbolo a esmeralda

. . . . . .

. . . . . .

M I T T E L E U R O P A

(Proseguimento de Da Alemaña)

por VICENTE RISCO.

I PRAGA

Pode dar tamén qu'o sistema de Tycho Brahe non fora mais qu'a aititude espirtual d'un home superior a quen incordian as porfías, que se decatou perfeitamente de que tanto ten unha cousa com'a outra, de que no fondo, ao millor non é mais qu'un asunto que pende no punto de mira onde cada un se poña, e que n-unha arrautada d'humorismo, bota pol-a rua do meio, ben pra pôr paces, ben pra rirse singelamente dos seus colegas.

De calquera geito que seña, a min simpatízame Tycho Brahe, e adícolle esta lembranza diante d'istes aparellos do seu tempo, n-algún dos quales pode qu'andiveran as suas mans.

Tamén hai, naturalmente n iste país de músecos, istrumentos antigos, e outras moitas cousas: porcelás douradas, siluetas, bordados en seda e liño, vestidos e abanos rococó, máis louza, algunha moi semellante â de Sargadelos, cristalería de coores, esmaltada e dourada, mobles incrustados, antr'iles un fermoso pupitre-escribanía, lámpadas de Sinagoga, cerámica popular bermella con deseños marelos, candieiros, traballos barrocos en prata, relós, camafeios, o manto d'armiño d'unha Abadesa, unha carroza arcebispal, un órgao d'eireja, etc., etc.

Vin o teatrillo de monifates de Matiei Kopecky, qu'andivo co-il repersentando obras n-idioma checo. En homage â sua obra nacional, un medallón perpetúa a sua simpática image, n-unha vitrina. Os bonecos qu'il facía falar alí están tamén, dependurados das suas cordas.

Vin as tremendas armas dos hursitas: lanzas, bisarmas, machados de rabo longo, martelos, mallos reforzados de ferro, mazas pendentes d'unha cadea, imensos mandobres, cascos checos e cotas de malla, istrumentos d'unha guerra bárbara e cruel, ond' os mortos debían ficar esmagados, esnaquizados, escuartizados, esmembrados, reducidos a zorza sangrenta. Ollando estas armas, sintense escachar os ósos da cabeza coma cascas d'óvo, e vense esbarar os miolos pol a frente fendida, escapal as tripas como serpes retortas da barriga aberta en canal, e quedar as pernas escarranchadas no cabalo, namentras a outra mitá do corpo cai na terra segada d'un golpe, deitando un lago de sangue.

Tamén vin ferramentas de labrego e d'oficios, moi materiás e primitivos, que facían jogo co-as armas, e unha cerámica popular incisa, do século XVI, que semellaba prehistórica.

Vin unha mitra de metal, un anel episcopal que podería servir de pulseira, cálices, ostensorios e incensarios góticos.

Cheguei canso â seizón de Prehistoria, que é moi rica. Facíame dihzle a interpretación os letreiros en checo: *K. hradistni*, *Stradonické*, *Slezská*. Outros comprendíanse ben: *Latenská*, *Doba Zelezná*, *Doba bronzová*. Mais ja non podía atender mais, pois já levaba ali mais de catro horas, e tiña qu'ir jantar.

No Museu ainda hai moitas mais cousas: coleizós botánicas, mineralógicas, petrográficas, geológicas, paleontológicas, zoológicas, que non tiña tempo de visitar; unha Bibrioteca con 400.000 volumes e 7.000 manuscritos, parte d'iles espostos, con lembranzas de Wicleff, Johan Hus, Tycho Brahe, Wallenstein, Comérius, Gustavo Adolfo. Tilly, etc., e o Arquivo de Bohemia.

STARÉ MIESTO.

Eran as duas cando saín do Museu, e fun pol-a *Vaclauské nd miesti*, unha longa praza en costa, domiñada no outo, pol-o moimento a San Wenceslao, rei de Bohemia, qu'está no outo d'acabalo, e qu'é o centro da vida de

Praga. Unha longa fia de taxís d'un lado da aceira central, e moita gente. Entrei jantar n-un café n-un primeiro andar d'unha casa. Servironme unha sorte de caldo branco con pan, carne con salsa e unha tostada fritida, e un d'ises pasteis Europa Central, e servíronme isto todo c'un boletín alemán. A cervexa era boa, mais o café, por si es caso, nono quixen probar.

Surtín e fun andando deica a Na Prikopie, rua larga con moita gente. Na esquina, a Torre da Pólvora (*Prasná Brana*), unha das portas da antiga muralla da cibdade vella (*Staré miesto*), fermosa obra de gótico final con escudos traballados e ergueitos chapitéis. Por fin, áchome diante dos manífecos restos do gran tempo da Europa. Con que pensamentos e con que sentimentos pasei a porta da torre da Pólvora, nono saberei dicir; qu'o meu pensar e o meu sintir furgaba moito mais alén e moito mais fondo do romantismo eis o que é o certo. Crar'está que hai un romantismo doado, elemental, pra turistas, qu'algunhas veces chega a vir ja prescrito nas guías —e outro romantismo difizle, que é unha modalidade da conecencia trascendente. Eu quería estabrecer antre min e as pedras, as vellas pedras que deitan esprito, a precisa conexión fluidica, que non se consigue sabendo a sua historia nen clasificando o seu estilo.

Seguín pol-a Celetuá ulice, unha rua estreita, con moito comercio, semellante n-algo á Caldereria compostelá. É longa. Hai n-ela tendas com'as da Caldereria, edifizos barrocos e moita gente.

Cheguei á Staromiestské namiesti, fermosa praza con soportales ond'está o antigo Pazo do Concello, a antiga Teinschule, o pazo Kinsky, o moimento a Johan Hus, a eireja de San Nicolás, da Eireja Nacional checa, e unha chea de casas intresantes. Non-as mirei d'aquela. Com'eu non era turista, tiña determiñado ja d'anteman cal había ser o geito de visital-as cibdades. Non tiña obriga mais que de vel-os museos ou centros qu'intresaran pra o meu inquérito; non estaba obrigado ás visitas que s'impoñen aos turistas, a vel-as cousas dinas de verse, as *Sehenwürdigkeiten* das guías. O tempo que me sobrara dos meus estudos, podía facer d'il o que me dera a gana. D'aquela a maneira de facer, habia sel-a seguinte: En cada sitio, mercal-a guía Grieben, metela no peto e botar a andar ruas adiante, a ver ond'iba dar, vendo as cousas qu'atopara no camiño. Que me perdía? Botaba man da guía, estarricaba o plano, e precuraba n-il o camiño de volta.

D'iste geito, pode que me quedaran cousas sen ver, mais con seguranza vía millor a vida da cibdade, ouservando os tipos que pasan pol-a rúa, os parroquianos de tendas, cafés e restaurantes, as cristaleiras dos retratistas, as das tendas e librerías, os postos de jornais e boletís, o qu'un abesulla tras d'unha porta, d'un mostrador, d'unha fenestra entornada... Isto todo istruye moito; lembro qu'unha vez en Lisboa, dend'a fenestra do hotel, vín funcionar de frente un Istituto de Beleza en todal-as suas seicións.

Praha - Tynská ulička

Pol-o tanto, collín pol-a Tynská ulicka, unha canella que vai por ond'a eireja do mesmo nome. É unha canella estreita, por ond'un vai ao Meio Evo. Camiñando por ela, vai un recuando no tempo, un século trás d'outro. É o camiño do pasado.

Vai un arredor da soberbia eireja ojival chamada en checo *Tynsky chrám* e n-alemán *Teynkirche*, ergueita por mercaderes alemás a fis do século XIV, e onde s'atopa a sepul-

tura de Tycho Brahe... Eu podería escribir eiqui a descripción cumprida e mais a historia inteira d'esta eireja, com'as dos demais edifizos de Praga. Pra elo non levaría mais traballo qu'o de traducir unha guía calquera, ás quales non lle quero tirar a venda, e pol-o tanto, morra o conto.

Fun dar a unha praza pequeniña, chea d'alma e de silenzo, d'anos e de beleza, unha praciña ond'un quixera demorar moito tempo, cos longos ventanás da Teynkirche por unha banda, unha tenda de ferro vello, unha casa ojival e outra barroca con estauta na esquiña. A y alma encorada nas pedras, unha verdadeira poesía do espazo, o misteiro das fondas portas silandeiras de portas arqueadas, todas eran chamadas e vencellos que houbo ao fin qu'esgazar, cand'unha atirage mais forte me fixo meter por un pasadeiro adiante, escuro e estrano, cheo de antiguidade e d'unha beleza ultra-romántica, que me levou embobado por antr'as solpresas de non sei cantos canellós e *cul de sac* á Jakubská ulice, a rúa do Apóstplo Sant'Iago, ond'está a eireja do noso Santo, hoxe de frades franciscos.

Á rúa dá unha portada lateral barroca, enriba da qual aparez Sant'Iago pelegriño, con bordón e cunchas, o noso. Na eireja de Sant'Iago había qu'entrar por forza, posto qu'eu son galego e veño pelengriñando. É unha boa eireja barroca, c'un altar en cada coluna e outro en cada intercolunio, dourados e pomposos. A capela môr, longa e manifeca, ten un imenso altar barroco c'un gran cadro pintado invisíbele, con rico marco sostido por anjos barrocos encoiro. Da tea non vin qu'a estensión escura; asegún a guía Grieben é obra do pintor bohemio Wenzel Reiner, no século XVIII e representa o martirio de Sant Iago.

Do lado da Epístola, había un altar de Santa Teresiña do Neno Jesús, no pano do qual dicía: *Svatá Terezicko od Jezulatka, oroduj za nas!* (Santa Teresiña do Neno Jesús, rogai por nós!) N un reclinatorio, había unha fotografía da Santa e debaixo unha ladaiña en checo.

Do lado do Evangeo, a gran sepultura do Conde Wratislau de Mitrowitz, d'un barroco gigante. Seica nunca vin cousa tan fachendosa, tan finchada e tan disconforme. Unha composición de gusto imperial e clasicote, con gran ostentación de mármores: o Conde d'armadura compreta, manto e cabeleira riza, unha figura matronal apuntando pra o ceo, o vello chronos, a Historia chorando e un anjo escribindo... E logo falan dos portugueses!

Ao sair d'alí já non sei por onde me metín. Vin outra eireja pechada sen nada de particular, unha casiña vella, unha sinagoga estilo arábigo na que quixen entrar e metinme n-un páteo e entrei n-un sitio onde había letreiros n-hebreu, mais por fin din volta. Logo outra eireja con cruz arcebispal e un edifizo grande, todo pechado. Aquela parte tiña un aspeuto un pouco compostelán. As rúas estaban soilas, sen gente, as casas pechadas, non sei se vin pasar un auto ou dous. O piso d'adoquín estaba moi gastado e meio desfeito, mail-as casas tiñan bó aire, eran boas e limpas, e diría un que n-elas debía vivir boa gente. Mais semellaba un barrio morto, soilo, quedo, silandeiro, agrisado e frío. Por onde sain d'alí? Me non lembro; cecais pol-a Dusní ulice.

O caso é que fun dar á beira do río Ultava qu'os alemás chaman Moldan. Praga ten oito pontes, pra pasal-o río, que comunican o corpo principal da cibdade, qu'está na beira dereita cos barrios da outra banda: Holesovice-Bubny, Dejvice Bubenec, Hradchany, Malá strana e Smichov. Torcín á esquerda e cheguei a unha das pontes: Most Sv. Cecha. Fun pol-a ponte e estiven contemprando o río. Alí non é moi largo. Andaban barcas e unha motora de zoco, com'as dornas do Miño n-Ourense.

Cheguei a un parque posto na ladeira d'un monte, Sady Leteuske, ou Belvedere-Anlagen, con pecho arboredo. Mais estábase pondo o sol e dín volta.

OS JUDEUS NO SEU TOBO

Voltei pol-a Parizská, boa rúa, larga, fermosa e con gente. Vin os triángulos entrambilicados, d'unha sinagoga, mirei no plano, fun e volvín, e por fin atopei. Báixanse unhas escaleiras, e n-unha rúa moi estreita, debaixo da Parizská, había moita gente

agardando, homes e mulleres. Teatro? Cinema? Baixei: homes con barbas, vellos, rapaces, señoras, señoritas, homes ben fardados, homes farrapentos. A sinagoga.

E non unha sinagoga calquera: a Alte-Neu Synagoge de Praga.

Entrei. Un vestíbulo c'unha araña e unha tristeira luz eleitrica. Rempuxei a porta e entrei sen tiral-o chapeu. Era a primeira vez qu'entraba n-unha sinagoga.

Un recinto ojival antigo, de duas naves, con colunas de pedra, bancos arredor, en duas fías, con pupitres. Homes sentados ou de pé, falando. A sala é outa e escura, caleada, con moitas arañas de prata sen velas, e algunhas luces eléitricas. Todo moi estreito, que non se revolve un. Un valado de ferro cingue un lugar mais outo, onde hai atriles con libros e caixas cilíndricas coma sombreireiras. Tres señores con barbas, bimba e gabán están alí refollando nos libros. Hai cadros con letreiros n-hebreu, e nas paredes, pracas de prata con velas diante a maneira de cornucopias.

O mais intresante son os tipos. Afora había señores de meio tempo con boa pinta, donas elegantes, rapazas lindas, non de todo de coor de ceruda, unha realmente fermosa, morena, leda, sorrinte, espresiva, con meixelas acesas de quente coor, espigadiña e lanzal, ben vestida. Adentro había señores d'ises com'outro calquera, vulgares de corpo e d'indumento, que non din nada nen case se ven; había algún señor apersoado; había un sentado ond'a porta un de chapeu craro e bigote recortado, pequeno, fachoso, d'aspeito sórdido; había rapaces novos, un de gorra bilbaína, das apegadas â cabeza, sentado, quedo, langoroso e canso, moi feble e moi longo, de face soave e estreita, c'uns imensos anteollos de cuncha, e outros dous de pé, un d'unha elegancia fina e requintada, c'un sinxelo vestido azul, outro de gorra calzón curto, d'unha gran beleza morena, d'esas que se meten nas mulleres, e istes dous, cecais pol a sua superioridade estética, semellaban ledos e seguros de si mesmos. Mais os outros...

Os dinos d'estudo eran os outros, os vellos de bimba e gabán ou levita negros, de longas barbas escuras, de enormes narigós finos de cotorra ou gordos e bermellos caídos pra baixo, uns sentados, outros de pé, falando en pequenos grupos, os mais n-alemán ou en calquera cousa semellante, cecais en *yidisch*, baixo e en segredo, acenando moito. Istes, istes si que son; os outros tamén, os outros tampouco se despintan, mais os clásicos son istes, os judeus de novela.

Tipos encollidos, sen pescozo, cetrinos, sudorosos, marraus, con grasa na cinta da bimba, con caspa no cuello de terciopelo do gabán, con uñas reberetadas de negro, con dentes coor de tabaco. Tremen ao falar as barbas, negrecentas, con fías de prata ou marelas, as barbas intonsas que se deixaron medrar o que puderon, longas e agrisadas nas patillas. Encollen as hombreiras ao abriren os brazos pr'acenar afundindo a testa botada pra trás, e rin cos bicos negros d'orella a orella, enchéndose d'enrugas travesas debaixo dos ollos, c'unha ledicia chea de pillada, que chisca os dous ollos a un tempo. Torcen a cabeza pra un lado, e âs veces o corpo todo, encollen as pernas pra'acrequeñárense. Eu na miña vida vira movementos, nen modos, nen espresiós semellantes. Teñen algo de ratas e algo de macacos; é algo úneco, homes com'os demais non son, ou disimúlano. Nada deixa eiquí ver a sua forza formidábele, o poder imenso da Raza qu'eiqui vai celebrar seu Sabbath. Porqu'eso si, isto d'aquelarre, algo ten...

Eu non sabía que facer, se marchar ou quedarme, porque vin que logo iban encomenzar o servizo. Temín que me dixeran algo, e saín. Fixen ben, porque na entrada hai un rótulo que di en hebreu, checo, alemán, francés e ingrés: «Os señores estrangeiros que desexen visital-a sinagoga, son avisados que non poderán entrar namentras dura o servizo divino».

MAIS ASTRONOMÍA

Volvín pol-a Parizská deica e eireja de San Nicolás, a eireja dos husitas, qu'estaba pechada. É un gran edifizo barroco, que din que ten dentro soberbios frescos e outras pinturas. Os husitas forman hoxe a Eireja Nacional Chekoslovaca, que ten poucos fideles, pois case todos os checos e os alemáns de Bohemia son católicos, e ata beatos.

Despois fun ver o gran reló astronómico do Pazo Municipal antigo. É unha maravillosa obra de mecánica que n-unha combinación de circos, agullas, radios e siñás, amostra a hora do día cos minutos e segundos, a hora da saída e da posta do sol, o mes do ano, o día do mes, a posición do sol no Zodíaco, a posición da lua no Zodíaco e as suas fases, as horas planetarias pra o hourizonte de Praga, e as festas do Calendario cristiao. Ainda ten mais cousas: os doce Apóstoles que surten por duas portiñas ao dal-a hora 24, a Norte que volve o reló d'area e toca a campaiña, un galo qu'ergue as áas e cacarexa, e outras figuras de movemento.

Tan fermoso moimento ao tempo que pasa, que cola e que se vai, en qu'a astronomía ten un senso cronológico, é d'unha fondura de conceición que fai baixal-a cabeza e matinar moi longo. Iste gran reló comunal non é mais que a gran reprodución humana do gran reló celeste, do gran coro dos astros que, s'imos ver, ao millor non teñen mais finalidade qu'a de midir o tempo que foge.

BAIXO DAS ARCADAS

Por frente ao reló, hai uns soportás longos e estreitos. Dinme ise gusto: andiven de paseo por iles, pra arriba e pra baixo, coma faría n-Ourense. Había unha chea d'estreitos pasadeiros e corredores, canellós, portais fondos, envoutados. Había ben tempo que non andaba paseando d'iste geito. Metinme logó por unha rúa estreitiña, con moi boas tendas, novos aspeutos cheos d'intrés, tendas no fondo dos pasadeiros, etc.

Volvín de novo pol-a Celetua e Na Pirkopia, esta derradeira, coma já anoitecera, chea de lus e de gente elegante, comercio luxoso, un escaparate ond'había teas azúes sementadas de follas de prata e un maniquí todo feito d'espellos. Moitos autos e moito barullo. Tamén estaba chea a Vaclavtská. Estiven n-un amplo pasadeiro cheo de cristaleiras de tendas, cafés e gente qu'agardaba pra entrar n-un cinema. A vida moderna toda das horas en qu'o traballo rematou, e compre bulir apresa pra troulear canto mais se poda.

Pol-a Skretová, a Mglická e a Polská, cheguei ao hotel. Fun ao restaurant do día antes cear uns óvos con touciño fritido c'un bó vaso de cervexa, e despois funme pr'a cama.

VISITAS

O segundo día erguinme e fun procurar ao Profesor Jungbauer. Vocelová, 10. O Profesor Bolte, de Berlín dérame duas tarxetas: unha pra o Prof. Jungbauer e outra pra o Prof. Poliuka, da Universidade Nacional checa, seu colaborador nos formidábeles comentarios aos Contos de Grimm. Primeiro fun ond'o Prof, Jungbauer.

Vaise pol-a Safarikova e séguese de cote cara o Norte pol a Belehradská ulice, atravésase Tylovo namiesti, co seu mercado cheo de gente, e a segunda rúa a man esquerda é a Vocelova. Rubin unha escaleira que, gracias ao costume de poren nas portas os nomes dos vividores, anque non señan médecos, nen abogados, nen agentes de seguros, nen comisionistas, levoume á morada do Prof. Jungbauer.

Abreume il mesmo a porta. Home moi outo, moreno e canoso, tipo de persoa, coma din, moi natural e cortés, c'unha bondade que se manifesta dend'o primeiro istante. Na casa éntrase por unha galería, e alí mesmo ond'a porta, dediante d'un biombo, fixome sentar n-unha cadeira de junco a carón

d'unha mesa con tapete. Falamos, houbo troque de libros, espricadeiras, etc. Estaba il soilo na casa porqu'a dona iba fora. Púxose aixiña ao meu dispôr, surtimos juntos, e fumos procurar ao Prof. Poliuka, na Londinska.

O Prof. Poliuka non estaba en Praga. E foi o modo de non poder já entrar en relación con ningún checo.

O profesor Jungbauer levoume cambiar a un banco a cuio direitor me presentou, no seu despacho, levoume ao correio, e levoume por fin jantar ao Hotel de Roma. Coma n-Ourense, en Praga hai tamén Hotel de Roma, anque non veña na guía Grieben. E namentras coil estiven, contra a costume ouservada en Berlín, non me deixou pagar nada.

Despois, comida feita, compaña desfeita, il foise pr'a casa, e eu funme de novo a ruar, anque quedoume én vir procurar ao Hotel ás sete en punto.

MERCADO

Volvín á cibdade vella onde nunca cansa un de ver cousas, e non digo moimentos, senón ises pequenos recunchos raros, tan preciosos com'os moimentos, nos qu'as horas do día e as suas luces cambeantes collen unha espresión máxima; cousas nas que non se tivo intención de criar beleza, e a beleza fíxose de seu, resultou, coma se dixéramos por obra de certa gracia infusa, d'unha sorte de arte inmanente.

Andiven pol-o mercado da Havelská, unha praza chea de caraute e d'esa beleza pouco aparente.

Habia unha chea de postos e tendas, con caixas d'esas de cú apretado, com'as caixas dos difuntos, asegún já eu vira en Berlín, e grandes cestos de vimbio do mesmo feitío, e tamén outros estreitos e outos. Moita gente por antr'os postos, como n-unha feira das nosas. As tendas das casas tamén eran semellantes: había roupas feitas, panos da cabeza e dos mocos, e mantas penduradas nas portas, novelos de cordas e torres de caldeiros de zinc.

Pasaban carros, zorras com'as nosas e com'as de Berlín, e carros com'os alemás, de cú apretado, con ladrairos, en feitío de caixas de difunto, e ás veces, os estadullos dos lados levan uns esteos que van apoiar no cubo da roda. Van turrando d'iles cabalos percherós, enormes con patas peludas. Levan unhas coleiras com'as alemás, somentes que mais ergueitas e outas, apuntadas pra riba, adubadas con adornos dourados, e ás veces c'un pondón ou unha borla bermella de estame na punta. O mayoral deixa a tralla metida n-unha das coleiras.

MODERNISMO

Metinme pol-a Melantrichova, torcín á dereita pol-a Kozná e despois á esquerda pol-a Zelezná, ruas estreitas, con faroles, porqu'o alumbrado é de gas, con pasarellas e páteos interiores ben curiosos, e atopeime de novo na Staromestské namiestí.

Entón fun ver o moimento a Johan Hus.

Non me gustou nada. É unha esplanada baixa de pedra, e enriba as estautas de bronce do reformador e os seus compañeiros, no estilo modernista, ruín estilo, de fís do século pasado. O moimento é de 1915, máis novo parez. É cousa probe e de pouco gusto, sen chiste ningún; nen xiquera as figuras son respeitosas.

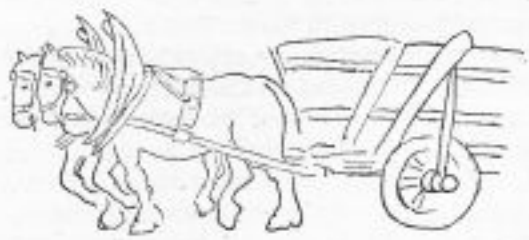

Cuse de Praga

É qu'o modernismo aquil foi unha cousa especial. Apesares d'andar Ruskin no conto, nas artes plásticas foi un tempo tan miserento coma foi grande na literatura. Coñécese qu'as forzas de creación plástica iban esgotadas. E mais o deberan estar hoxe, e así e todo, agora fanse algunhas cousas con gracia. Tamén d'aquela, na pintura ainda quedaban algús impresionistas. Foi a escultura a que mais morreu —da arquiteitura já nen falar— coma que foi aquil o tempo de Rodin, o pior escultor de todol-os tempos.

KLEMENTINUM.

Din a volta pol-a Uradnice e a Marianské namiesti, e atopeime no formidábele Klementinum, qu'está por frente ao novo Pazo do Concello, n-unha fermosa praza, onde viñan por unha rua do lado ises raios do sol cando se deita, que teñen en min un efeito mágico.

O Klementinum foi ergueito pol-os jesuitas, qu'alí tiveron colegio, e é il soilo unha vila. É algo imenso de grande. Hai tres grandes eirejas metidas n-il. San Salvador, San Clemente e a Asunción. A primeira é a dos católicos alemás, e n-ela padricase, rézase e dinse as novenas n-alemán; a porta estaba chea d'anuncios todos n-alemán, sen unha verba en checo. As tres son barrocas. Hai ademais unha chea de páteos grandes coma prazas, de coor marela, arcadas toscanas e piso de coyo e laxes mal postas. Pérdese un pasando d'un n-outro.

O Klementinun di da forza que tiveron os jesuitas. Ben se sabe o rol que jogaron nos paises eslavos católicos, que gracias a iles non cairon no protestantismo. Non hai qu' esquecer que Pedro Canisio foi dos fundadores do Klementinum.

(Continuarase).

Arquivo Filolóxico e Etnográfico de Galiza

CASOS E ANÉCDOTAS

ZORRO POR LEBRE

Ao sacristán de Melias viñalle pol-o viño un que lle chamán «o Lalín». Un día, en canto median o viño, o Lalín mandou pôr a mesa, e dixo qu'il traguía unha lebre arreglada. Pero ao acabar de cear, o viñateiro púxose a berrar:

—Dous dous! Dous dous!

Que é como berran os zorros (1) e coisto comprendeu o sacristán que lle metera zorro por lebre.

(Recollido en San Miguel de Melias —Coles— por María Sánchez Fernández, aluna da Normal d'Ourense. 1932.)

(1) É cousa dina d'estudo a imitanza das voces dos animás. Téñense feito algús estudos d'esta caste, que teñen un doble intrés: un intrés linguisteco (relacionado co problema das onomatopeias e mais co da repersentación gráfica dos fonemas) e un intrés etnográfico, pol-o que nos di do conceito que se ten dos animás, especialmente ouservacións encol dos seus costumes e psicología que teñen ou que se il'apón. Tocantes a estas imitanzas do falar dos animais en galaico-portugués, ten recollido moitas cousas o eminente Dr. J. Leite de Vasconcelos, algunhas das quales han figurar na *etnografía portuguesa*, que está a se pubricar.

Antre nós, é bastante corrente imitar a fala do zorro dicindo: *Dous dous!* Témola ouservado no Castro de Caldelas, val de Lemos e outras partes. Ben sabido é que o zorro é unha das personages importantes do folklore europeo, e pol-o tanto do noso.

Imitanza da voz dos animais hai tamén no caso tidoado «os dous galos», que ven mais adiante. No caso dos galos, a interpretación literaria e humoristica do seu canto pol-o pobo é variadísema.

ABUELA DOS BURROS

Indo unha muller pra feira de Monterroso con dous burros cheos d'anos e mortos de fame, pasaron por alí dous estudantes e dixéronlle:

—Bós días, abuela dos burros.

E respondeulles ela:

—Moi felices, meus netiños.

(Monterroso, Amadeu Varela. 1931).

O BENEFIZO DA PROBEZA

Un individuo tivo unha questión co cura, e o cura, acabou co-il; e viñéronlle embargar todo, e nada máis lle quedou a casiña e tivo que ir pedir. Mais logo juntou pra mercar un traxe, botouno, e a limosna viñaa comer á casa.

E dispois, o cura andaba paseando todolos

días nun campo público, e o probe tamén viña co seu traxe, e o cura paseaba pr'on lado e o probe pr'outro, e o probe decíalle ao cura:

Acabácheme co capital, pero fixécheme millor, tu non traballas pero eu tamén non che traballo.

(Macendo --Antonio Reza Paz-- 1931)

CABALOS DE FOLES

Un chefe calrista cuio nome hoxe non se coñece, arreando uns cabalos que roubaran na casa de Foles, dicía:

—Arriba, cabalos de Foles.

Qu'atrás dos dos ricos veñen os dos probes!

(S. Salvador de Vilasante —José García Gallo— 1931.)

COMO HAI QUE TRATAR AO PEISANO :-.

Un deudo da casa de Pacio —que gozou de gran sona pois era das de «Soga y Cuchillo»— adoitaba recitar iste refrán:

Ao peisano non lle fagas mal, que nono merece, nen ben, que nono agradece.

(Id. id.)

O VENANCIO DAS PITAS (1)

Estaba en Celanova un preso —coñecido ladrón de longa historia— que chamaban o das Pitas. E díxolle un día ao carceleiro:

—Déixeme sair da cárcere ás doce da noite, que volvo aixiña.

O carceleiro díxolle que non podía faguer eso, que podían despachalo do empleo, e contestoulle o das Pitas:

--Déixeme sair que ás catro da mañá estou de volta con seis mil pesetas e a vostede doulle duas mil.

Díxolle o carceleiro:

—E logo, a quen vas roubar?

—Ao cura de Mourillós.

Por fin, o carceleiro deixou sair ao das Pitas e roubou ao cura de Mourillós, pero ás catro da mañá já estaba de volta cos cartos.

Pra o outro día, o cura foi dar parte do ladrón, pero dixéronlle que non podía ser, porque o das Pitas estaba preso; mais o cura insistíu en que fora il. Pra convencer ao cura levárono â mesma celda onde estaba o das Pitas.

O ladrón, ao enteirarse, deu parte do cura e prenderon ao cura, e soltaron ao das Pitas. Así quedou o cura roubado e preso.

(San Miguel de Berredo —Carmen Somoza Pato— 1932.)

MATAMOLO TODOS

No tempo dos fauciosos, ocurríu un caso nun lugar que lle chaman a Bouza. Viña un faucioso pedir carne e pan; entonces os veciños matárono, porque tamén os fauciosos eran moi malos e tamén mataban a quen encontraban. Pero despoixas que os compañeiros souperon que o mataran os da Bouza, mandáronlle un recado pra que viñese junto d'iles o que o matara.

Entonces os da Bouza, sen matinar o que lles iban facer, marcharon todos alá, dicindo un dos veciños:

—Mateino eu.

E outro tamén dixo:

—Non, mateino eu.

E outro tamén, e todos así, foron dicindo qu'o mataran iles, porque os fauciosos dixéronlle que era un escapado, e que lles iban dar unha gran recompensa, e entón todos querían decir que o mataran.

Mais os fauciosos dixeron que lles iban dar a recompensa a todos, e metéronos no meio d'iles, téndoos arrodeados por todas partes, emprincipiaron a tiros e matáronos a todos, que eran uns vintecinco. (1)

(Macendo —A. Reza Paz— 1931)

(1) Son sen conto os casos que se refiren d'iste «onado Venancio das Pitas, mais ben rapuñeiro que bandido (din que nunca fixo violencia a ninguén pra sacarlle os cartos). O seu alcume veulle de ter emprincipiado a sua carreira por roubar pitas. Lóubase moito a sua agudeza e fino ingenio. É persoage relativamente recente, e hai noiza de que rematou a sua vida honradamente, vivindo d'un negocio. Outros din que se fixo crego en Portugal.

(1) Cóntase coma feito histórico. Ten semellanza, coma se vé, co tan soado conto do Meco, anque s'arreda d'il bastante.

O CORPO DO DELITO

Ao abade de Santamaría a Graña, aló pol-os anos da primeira guerra calrista, secuestrouno unha partida de fauciosos, que o levaron ao monte, namentras os chefes s'istalaban na casa reutoral coas suas queridas, pasando alí a gran pándiga.

Cando o abade volveu, despois de ter pagado un forte resgate, fixo un «auto de fé», queimando pubricamente as camas todas que había na casa

(Penosiños - Ramirós —Purificación González Feijóo— 1932.)

OU SUBÍU A PEDRA, OU BAIXOU A ESTRELA

Na casa de Navin (Quiroga-Lugo) viveu a principios do século pasado o «Astrólogo de Navin», home de costumes estranas, a quen a gente apuña gran cencia e sabencia. Cóntase que n-unha ocasión uns peisanos quixeron probar onde chegaba a cencia do Astrólogo e a tal fin puxeron un papel debaixo da pedra onde adoitaba sentarse no seu paseo cotián do empardecer. Pouco tardou en chegar o Astrólogo, e os labregos chegáronse a saudalo, acompañándoo deica a pedra. Inda ben non se sentou, escramou en voz alta:

—*O el cielo bajó, o la tierra subió.*

Deixando pasmados aos peisanos (1).

Tamén contan que á sua morte, os señores de Lamela, cos que tiña estreita relación, levaron os legajos que tiña escritos, antre os que supoñen que irían as soadas *Táboas de logarítmos*, que dispois pubricou o ilustre Vázquez-Queipo, da casa de Lamela.

(Quiroga-Lugo —Dolores Fernández Quintás— 1932.)

(1) Igual caso refiren en Lalín do sabio matemático D. José Rodríguez González, «o Matemático de Bermés», encol do qual pubricou un documentado traballo Don Ramón Aller no vol. III dos *Arquivos do Seminario de Estudos Galegos*. D. José Rodríguez rubía tamén a unha pedra pra ouservar os astros e tamén co-il fixeron os peisanos a proba do papel. Il notouno, e dixo:

—Ou rubiu a pedra ou baixou a estrela.

Atal era, asegún a gente a sua agudeza pra o cálculo das distancias.

OS DOUS GALOS

Na freguesía de Vilarrubín (Peroxa), había duas familias qu'ainda levan os alcumes de *Faco de Alende* e *Cazurro*, que proveñen dos antepasados.

Dín que había dous galos, un no lugar da Alende e outro no de Casdeguistala, onde vivían os cazurros e que cando cantaba o da Alenda, decía:

—Ay cazuuuurro!

E cando cantaba o de Casdeguistala, decía:

—Faco da Aleeeende!

(Cinconogueiras (Peroxa) —Elisardo González Paradela— 1931.)

OS DE CHOUZAN

No lugar chamado Chouzán, arredado d'Atán pol-o río Miño, onde hai unha familia encarregada de pasar n-unha barca con remos a todol-os viageiros, chámase iste sitio Barca ou Porto de Chouzán. O dito que dín alí é o seguinte:

Os de Chouzán, no tempo dos figos, si s'encontran nun camiño e lle perguntan de donde son, contestan (facéndose moita cousa):

—De Chouzán, quere descambiar un peso?

Dinlle isto porque hai moitos figos, véndenos, e por iso teñen moita calderilla. En troques, cando non hai figos, pergúntanlle:

—Donde és?

E contestan moi homildes:

—De Chouzán, deme un peso pra pan (1).

(S. Esteban d'Atán, Pantón (Lugo) —Josefa Rodríguez Vázquez—1932)

(1) Istes casos, referentes ás alternancias de riqueza e da miseria n-un pobo no decurso do ano, refírense moitos. N'Ourense, por eixempro, refírese unha cousa semellante dos de Seixalbo, aldeia ás portas da capital, con ricas hortas. Istes pol-o vran, cando venden seu froito, din:

—Son de Seixalbo: quer V. algo?

Pol-o inverno, que non teñen cousa que vender, din come coitados:

—Sou de Seixalbiño, déame un ochaviño!

O DÍA DE GALICIA, APARECERÁN:

Os Dous de Sempre, por Castelao.

A Romeiría de Gelmírez, por Otero Pedrayo.

O Silenzo Axionilado, por Carballo Calero.

Os Evanxeos da Risa Absoluta, por Antón Vilar Ponte.

OS HOMES, OS FEITOS, AS VERBAS

O PRIMEIRO CONGRESO NACIONAL PORTUGUÉS D'ANTROPOLOGIA COLONIAL

Con ocasión da gran Exposición Colonial Portuguesa, que vai ter lugar na cibdade do Porto, terase alí, por iniciativa da Sociedade Portuguesa de Antropologia e Analogía, o Congreso de Antropología Colonial, que ha de ser do 7 ao 11 d'Outubre.

Estará repartido en tres seizóns: unha adicada á Antropología física, biología étnica, cruzamentos, grupos sanguineos, baixo da presidenza do Prof. J. A. Pires de Lima; outra d'Etnografía, folklore, Linguística, psicología, sociología e religiós, baixo da presidenza de Mons. Dr. Manuel Alves da Cunha; e outra de Prehistoria, arqueología, geografía humana, migraciós, demografía, etc., baixo da presidenza do Conde de Penha García.

Fora dos asuntos que libremente escollan os congresistas, o Congreso proponse certo número de temas de especial intrés centífeco e d'apricación, aos que quer adicar o maor esforzo.

Ademais, a Exposición Colonial ofercerá aos congresistas unha rica documentación etnográfica. Todo elo fará que o Congreso de Antropología Colonial sexa un verdadeiro acontecemento centífeco.

LETRAS DE AFORA

ELEXIA DO SANTO ROMAN IMPERIO

Viena (está millor como se dí en Portugal Viena de Austria) cerdeira en frol ao pé dos neveiros do Alpe. Fáise o monte parque e o Donau liederdiza ao pé das fiestras do salón. Ténse falado moito da sotil política dos Hapsburg, de Metternicht. Pódia ser, mais a persistenza do imperio sobre tantas xéntes e falas de órbitas diverxentes ¿non sería obra amtifónica da canzón? A slava, a hungara, a tirolesa, a morava, todas as canzóns collen ritmo universal en Viena. O barroquismo grande ordeador de esenzas cosmopolitas. Chega Liszt na carroza de cristaes, as rodas brancas do pó da puzta. Chega Beethoven co aer da primadeira hercynian. Viena, mistura de Venezia, París, Roma, München, urbaniza en vals os temas populares e trunfa por o sorrir.

Carlomagno sabía faguer ben as cousas. Puxo dous marcos diante o bosque e a estepa. Brandemburgo e Viena. Un espiño e unha roseira. O Santo Imperio soupo vestila cos lumes de longo solpor.

Sabía Viena, cecais dende o «Requiem» de Mozart e dende a cabalgada dos húsares de Murat, que morría, e xogou ca morte como co luar a auga dos lameiros, ceibando soms de medo e bulra sans, de neno. Non bizantitina nin tampouco estóica, gardou a pulpa de froita e deixouse mordiscar por dentes novos pra sempre lavados co sabor vienés.

Sabían Schneider e Hoffmannsthal o trunfo da morte, mais disimulábano no decorrer de ensoños ou na sátira dando perfil ás vidas burguesas. Esboirar da tona de lazo «debâcle» afogando o vals de Strauss, fói o 1918. Agora Xosé Roth fái na novela «Radetzky Marsch» a elexía do Santo Imperio e chora a torre de encaixe de Sto. Estebo. A figura do Imperador-símbolo, Franz Josep, preside o amor dos hérois, os Trotta, militares e funcionarios ca ética do reximento e da cancileiria. Elas son o eixe de un patriotismo sen pátria. Ven a Gran Guerra. Os oficiaes ao chegar o parte dos tiros de Serajevo cantaban a marcha trunfal de o vello mariscal Radetzky o vencedor de Italia no tempo ainda romántico de Novara. Deseguida ao chégar a nova, a marcha trunfal trócase mainamente na fúnebre de Chopín por todos beilada co sorrir coscente do ser o derradeiro.

A novela – longa agarda disimulada de un remate fadal, técnica de témpos e fuxidas comparabele ca musica — semella encobrir unha idea de traxedia sen a crásica feitura mais coa mesma maneira de acontecer.

A NOVELA DO TRÓPICO

Precísase pr'a novela un tempo de esprencia histórica. Esprenza urbán sobretudo. Europa tarda moito en ir adiquirindo posesión novelística dos novos escearios. Como boreal entende ao norde mais se non afái no trópico. E xa fai tempo dende a ilusión de ter descoberto a Edade de oiro con Bernardin de Saint-Pierre ou a do parque romántico amedrado en savana, como a «Indiana» de George Sand.

Farrére ou derradeiramente André Malraux fan novela de paixóns ocidentaes sobre o fondo caseque indefrente e lonxao da colonia ou do terreo da «concesión». Nin os ingreses de América saben vivir no trópico. En canto se chéga preto do golfo de México deixan o estilo de Boston e tampouco saben sinon ser brutos ou vexetaes. Paixón e tipos figuran xigantescos e non pasan de ser mé-

dra vizosa de monocotiledoneas ou de caimáns. Posibrementes a novela do trópico terána de faguer os Péles-Roxas e os pretos.

Como Lawrence, William Faulkner fái escola. Figuran ser entramas, escolas de vencidos por erotismo ou bestialidade. Sálvaos cecais o estilo e a lingoa infindamente eispresiva, popular dos tipos de lingoa de rua e peirao. Faulkner na fadalidade que il nin discute, do furacán, da léi de Lynch, da histeria erótica move persoaxes e moitedumes de portada de Magazine e fondura de bosque ou negro arrabaldo industrial, endexamais de campía labrega. O sol que nas vellas culturas conténtase con madurecer ácios ou sucalcos de thé, atolece as xentes no duro mes enxoito de «Dry September» e na navigazón meio pirática de «Un furacán na Jamáica». Sángue preta cas suas rebeldías, estrondosos fracasos de puritanismo, medran na jungle de istas páxinas que cheiran a rhum e can policía. Está visto que pra o trópico ainda estamos no tempo dos viaxes.

LEITURA DE PRIMADEIRA

Hai moitas falseiras inquetudes. Por exempro a novela rusa (agás os vellos mestres da perspeitiva) o marxismo e os grandes funeraes do esprito escurialense. Háinas verdadeiras, ceibadoras, benvidas, na literatura. Pro agora ao chegar o tempo da sesta non fái mal a leitura da traxedia de André Gide «Perséphone». Todo sabido, todo esquencido mais un certo crasicismo aquece, fáinos estudantes e do mesmo modo que os antigos puñánse zumesugas na primadeira, convén iste xogo inocente do malino Gide en certo estilo non lonxao ao mais grave xogo da «Ifigénia» de Goethe cos seus limpos coros do cabaleiro Gluck e na «Perséphone», un ritmo no verso, de canzón da Illa de Francia ou da Villette irmán do que chouta como a mañán na rua na frouma pecha do unanimismo de Jules Romain, «Amour, couleur de Paris». Ista de Gide poderíase chamar poesía coor de crase de grego aos quince anos con vacaciós en perspeitivas nos labramios de San Xohan.

AS CARTAS DE ROUSSEAU

Follas de selva alpina, angusteosos pétalos de xardín, papeis lixados de tristeiros vicios, correran pol'os camiños da Europa, pousaron entrando por a flestra na mesa dos ministros, no bufete dos puritáns, na alcoba das donas elegantes. Agora apreixadas en dúcias de volumes, si se lles quixera procurar un tídoo axeitado sería iste: Reconquerimento da inocenza.

R. O. P.

LIBROS

HOMENAGEM A MARTINS SARMENTO. Miscelanea de estudos en honra do investigador vimaranense, no centenario do seu nascimento (1833 1933), Guimarães (Portugal), 1933.

A sociedade Martins Sarmento, coma lembranza do centenario do insine arqueólogo de Guimarães, verdadeiro descobridor da cultura galego portuguesa da Edade do Ferro, esprorador das citanias de Briteiros e Sabroso, e esculcador das fontes antigas da nosa historia —que tan brilantemente se celebrou n-aquela cibdade portuguesa, editou un fermoso e valioso volume de 472 páginas, onde, en homaxe a aquil home ilustre colaboran 68 persoalidades portuguesas e extrangeiras, con traballos moitos d'iles d'un enorme valor.

Eis a lista de colaboradores e traballos: Dr. Georg Kraft, *Feuersteinbeile westlicher Eorm in Baden.*—Dr. Herbert Künt, *Westgotische Durch bruchschnallen.*—Dr. Bolko Freihen von Richthofen, *Zur Bearbeitung der vorgeschichtlichen und neuren Runabauten der Pyrenäenhalbinsel.*-Dr. A Schulten, *Segeda.*—Dr. L Wickert, *De nonnullis miliariis Bracarensibus.*- Dr. Georg Wilke, *Die Bestattung in Bauchlage und verwandte Bräuche.*- Dr. Hans Zeiss, *Spätrömische stempelverzierte Keramik aus Portugal und Spanien.*—Dr. L. Siret, *Origen y significación de las corridas de toros.*—Dr. Pedro Bosch Gimpera, *Los celtas en Portugal y sus caminos.*—Dr. F. Bouza-Brey, *Máscaras galegas de origen prehistórico.*—Juan Cabré Aguiló y María de la Encarnación Cabré Herreros, *La espada de antenas tipo Alcacer-do-Sal y su evolución en la necrópoli de la Osera, Chamartín de la Sierra, Avila.*— Florentino López Cuevillas, *A área xeográfica da cultura norte dos castros.*— Dr. Manuel Gómez Moreno, *La cerámica primitiva ibérica.*- Dr. Julio Martínez Santa Olalla, *Monumentos funerarios celticos. As «pedras fermosas» e as estelas en forma de casa.*—Prof. José Ramón Mélida, *Idolos lusitanos de hueso.*—P César Morán, *Salamanca en la pre-historia.*—Dr. José Pérez de Barradas, *Necrópolis visigótica de Daganzo de Arriba (Madrid).*—Dr. Luis Pericot, *La representación serpentiforme de la citania de Troña (Galicia).* — Dr. Vicente Risco, *Notas encol do culto do lume na Galiza.*—Dr. B. Taracena Aguirre, *Tribus celtibéricas. «Pelendones».*—Conde de la Vega del Sella, *Asturienses, capsienses y vascos.* —Comte Bégouen, *Alfûtoirs pour pointes d'os en France et en Portugal.*—Abbé H.

Breuil, *Moule á figurine humaine schematique de l'Oural.*—Chansine P. M. Fauret, *La hache gardienne des tombeaus á l'époque neolítique, en champagne.*—Dr. Albert Grenier, *La Voie Régordane et Mercure.*—Doctor L. Soleaud, *Le rôle des coquillages marins fossèles et actuales dans la magie berbèrre.*—Raymond Lantier, *Les dieux orientaux dans la Peninsule Ibérique.*—Dr. Emile Linckenheld, *Observatións sur les sièges primitifs des senons cisalpins.*—Dr. G. H. Luquet, *Gravures rupestres de Villadesuso.*—Comdt Octobon, *Les gravures du Pay de Lacan et leurs relatións avec les figuratións anthropomorpes.*—Dr. Felix Oswald *Un índice presumable de la presence de la huitieme légion en Angleterre.*—Dr. Edgar Prestage, *Portugal: a Pioneer of christianity.*—Dr. C. A. Ralegh Radford, *The Culture of Soutwestern Britain in the Early Iron Age.*—E. Thurlow Leeds, *A Milestone in Western Archeology.*—Dr. J. Kostrezewski, *Four a minarai datant du I s. aprés J. C. de convert á Mechlin, arrondt. de Srem, en Grande Pologre.*—Dr. Eduardo d'Almeida, *A mocidade literaria de Sarmento.*—Francisco Manuel Alves, *Bragança e o Dr. Francisco Martins Sarmento.*—Doutor F. Alves Pereira, *Os vestíbulos das habitações citanienses.*—Dr. Alfredo Athayde, *Ossadas pre-históricas da gruta dos Refugidos.*—Dr. Antonio Baião, *O arquivo do Estado português no principio da nossa nacionalidade. -Teria permanecido em Guimarães?*—Dr. Claudio Basto, *Canto do Cisne.* Capt. Mário Cardozo, *Dr. Francisco Martins Sarmento (Esboço bio bibliográfico).*—Dr. Joaquim de Carvalho, *Sobre a autenticidade dos sermões de Fr. João Xira.*—Luis Chaves, *Notas etnográficas colhidas na obra de Martins Sarmento.*—Dr. Joaquim Fontes, *Figuras rupestres astrais no santuario prehistórico de Gião (Arcos-de-Valdevez).*—Dr. A. de Amorim Girão, *Sepulturas antropomórficas abertas em rocha.*—P.ª Eugenio Jalhay, *Uma nova hipótese sôbre a utilização da industria lítica de tipo asturiense.*—Dr. J. Leite de Vasconcelos, *Lapida lusitana romana da Amida-das-Vinhas.*—Doutor A. Magalhães Basto, *Algumas paginas inéditas de Fernão Lopes?*—Dr. Jaime de Magalhães Lima, *Francisco Martins Sarmento. O seu legado e o seu carácter.*—Dr. A. A. Mendes Corrêa, *Valencianos e Portugueses.*—Dr. Manuel Monteiro, *Um Génio tutelar.*—Tent. Afonso do Paço, *Vaso de bordo horizontal de Vila Fría.*—Dr. Luis de Pina, *Notas para a Prehistoria vimaranense.*—José de Pinho, *Considerações sobre a religiosidade dos citanienses de Briteiros e Sabroso.*—Dr. José Maria Rodrigues, *O Périplo de Hanão e o seu primeiro comentador.*—Dr. Gonçalo Sampaio, *Coro das Maçadeiras.*—A Santos Graça, *A crença do Póveïro nas «Almas penadas».*—Dr. J. R. dos Santos Júnior, *A cerámica campaniforme de Mairos (tras os Montes).*—Dr. R. de Serpa Pinto, *O Castro de Sendim. Felgueiras.*—Dr. José de Sousa Machado, *Casa da Ponte em S. Salvador de Briteiros. Arvore do costado até aos terceiros Avós.*—Dr. Alberto Souto, *A «Pelagia Insula» de Festus Avienus.*—Alberto Vieiro Braga, *Influencia de S. Tiago da Galiza em Portugal.*—Dr. Pedro Vitorino, *Um discípulo de Sequeira.*—Dr. L. Xavier da Costa, *Páginas da «Historia Resumida das Belas-Artes em Portugal no século XVIII».*—Dr. C. S. Nicolaescu Plopsor, *Les Celtes en Oltenée.*—Dr. W. Deonna, *Un ex-voto délien: la pivoine.*—Dr. Eugène Pittard e J. Wietrzykowska, *La grandeur du trou occipital en fonction de la capacité cranienne.*

Iste manifeco volume en que colaboraron persoalidades d'Alemaña, Bélgica, Cataluña, Hespaña, Francia, Galiza, Ingraterra, Polonia, Portugal, Romenia e Suiza, profusamente ilustrado e primorosamente editado na «Impresa Portuguesa» do Porto, foi subsidiado pol-o Ministerio d'Istrución Púbrica e mais pola Junta de Educación Nacional.

REVISTAS

LOGOS, boletín católico mensual
Pontevedra, xaneiro, 1934.

SUMARIO: «A Liturxia da Eirexa», Dom M. Arias (O. S. B.). «O fin do mundo», Ramón M. Aller. «Estampas Compostelanas», Xesús Carro. «O canto da Eirexa», D. V. González (O. S. B.). «Bibliografía: Crecente Vega», «Codeseira», J. A.

Febreiro 1934

SUMARIO: «San Froilán», P. G. Placer (O de M.). «Algo sobre imaxes do Universo», Ramón M. Aller. «O Cardeal Fr. Manuel García Xil», P. A. Pardo (O. P.).

O INSTITUTO, Coimbra, 4.ª serie,
vol. 16.º, núm. 3.

SUMARIO: «Civitas Aeminiensis», A. de Amorim Girão. Breve noticia «sobre o médico portugués Isaac de Sequeira Samuda», Dr. Augusto d'Esaguy. «Amieira-Do antigo priorato do Crato», Tude Martins de Sousa e Francisco Vieira Rasquilho. «A mutualidade em Portugal», Domingos da Cruz. «Sideróstatos, Helióstatos, Celóstatos», F. de P. Leite Pinto. «Tratamento da úlcera gastro-duodenas--A Pepsinoterapia», Mario Simões Trincão.

Imp. NÓS - Rúa do Vilar, 15 - Santiago

Os pobos somentes son grandes pol-a cultura.

Mercade Libros Galegos.

1000

MERQUE VOSTEDE
Plumeiros RAFIUM
DE MÁIS DURA QU'OS DE PLUMA E LIMPAN MILLOR.
VÉNDENSE EN TODOL-OS ESTABRECIMENTOS DO RAMO.
ANDRÉS PERILLE --- OURENSE

Sanatorio Quirúrxico de San Lorenzo

Santiago de Galicia

Dos Profesores

D. Fernando Alsina e D. Antonio M. de la Riva

CIRUXANO XINECÓLOGO

FOTOGRABADO

Si quer qu-os seus fotograbados sexan o mais perfeito posibres, convenlle envialos aos
Talleres de fotograbado ESPASA-CALPE S. A.
Ríos Rosas, 24-Apartado, 547 MADRID

A sua biblioteca non será unha biblioteca galega, mentras non adequira as obras editadas por

NÓS

PUBRICACIÓNS GALEGAS E IMPRENTA
SANTIAGO